

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi polji. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 12.

V Ljubljani, 15. junija 1878.

Tečaj XVIII.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(2. del.)

12.

Ko bi bili vsi taki Anžeti, ko bi bili — to je pogoj. Ali žalibog, da niso! Kaj je pripomoglo k temu, da je naš Anže tak? Nekaj je že to, da ga veseli, da bi kaj znal, ali glavna stvar ni to. Ko bi šole ne bilo, bi Anžetovemu očetu in njemu nikdar ne prišlo v misel, da bi se kaj učil; in še morda tedaj ne, ako bi ne silila postava, da mora vsak otrok obiskovati šolo. Ali Anžetov oče gledajo na to, da sinek obiskuje pridno šolo, da tudi doma kaj prebira in pisari. In Anže sam je še nepokvarjen deček, kateri se nad vse boji sramote, da bi zaostal za drugimi v šoli. To so pogoji. Oj, da bi bili vsi taki Anžeti!

Kakšni so pa drugi? Vpisani so v šolo res vsi otroci iz fare, ne hodijo pa ne vsi v njo. Po zimi je pre mraz, poleti morajo pa krave, bike in junce preganjati po paši. Od šole res ne postanejo debeli, ali kravje mleko jim kaj dobro tekne. In če že vse nasprotovanje proti šoli nič ne pomaga, pa pošljejo stariši za par dni otroke v šolo. Ali kako čudno je to! Drugi učenci so se naučili že marsikaj, ta pa, ki ni hodil v šolo, ne vé o vsem tem nič. Ni li čudno potem, da je takemu otroku dolg čas v šoli, da ne vé, kaj bi počel samega dolzega časa. Kaj neki? Začne šepetati, ter vznemirovati še druge, dolg čas, to je huda stvar. Za takega nemirneža bi bil najboljši leskov les, da bi mu dejansko pokazal, kako mora sedeti in se obnašati. In drug leskov les bi bil dober za njegove stariše, ki menijo, da se odgoja otrok pri kravah.

Domača odgoja se že tako ne more ponašati, da učini vedno kaj pravega, in če ni še učitelja, ki kakor vertnar poreže vse divje izrastke na otroku, kdo jih bo neki? Tak otrok bo rastel in rastel, kakor divja jablana v gozdu, bode surov in neotesan če dalje bolj, pretepal se bo, dokler mu ne bo sodnik pri zeleni mizi odločil luknjo, kjer se ne bo mogel pretepati z nikomur. Sodnik pri zeleni mizi je seveda najboljši vertnar, kajti on ima neomenjeno oblast, ali žalibog, da on vpliva še le na človeka, ko je že prepozno.

„Kakor so stari peli, — tako bodo mladi žvergolesi“. Ko bi otroci ne slišali odraslih kvantati, bi ne postali nikdar kvantači, ko bi jih ne videli pijančevati, bi ne postali nikdar sami pijanci, ko bi jih ne videli se pretepati, bi se ne preteпали nikdar med seboj. Očetu, ki pohujša otroke, bi obešil oni svetopisemski mlinski kamen na vrat, ter ga potopil v globočino morjá. Izgled, kaj ta ne stori vsega! Najlepše je pa to, kar sem videl zadnjč v kerčmi, in na kar me je opozoril neki šolmošter, rekoč: „Sehen Sie, das ist die neueste Erziehung!“ Kaj je bilo? Pri mizi so sedeli oče in mati in štirji otroci od 6 do 10 let stari, in vsi pijani, kakor kanoni. To je bila zares lepa podoba najnovejše odgoje in lep izgled naših nadepolnih moči, ki bodo tudi enkrat očetji in matere, ako se že prej ne ostrupé z vinom. To bodo izrastki. Saj pravim, sedanjí svet je tako pameten, da bolj neumen pač ne more biti.

Zato pa ni čuda, da je zdaj toliko otrok, ki tako „pametno“ (bolje bi se reklo: ki tako neumno govore), kot stari. Pa saj že tudi vse vedo kar stari. Jaz sem imel že dostikrat priložnost, poslušati take mlade modrijane. No, pa kaj sem slišal? To, kar se pomenkujejo pijanci po žganjarijah, ko jim špirit razgreje možgane. Jaz imam v svoji žepni knjižici en cel tak pogovor zapisan, ali priobčiti ga ne morem, ker je „prelep“. Ena garjeva ovca sto drugih okuži; otroci živé v pregrehah, ki se med kristjani imenovati ne smejo. Nekteri stariši so pa menda tudi slepi, da ne zapazijo nikdar tega. Za take stvari ima pa učitelj vse boljši oči. Jaz sam sem že opozoril nekatere stariše na to, ki so se čudili na vso moč: „Bog vé, kje se je naučil vsega tega!“

Vidi se neštevilno mnogo mladih obrazov, ali bleđi so kot stena. Mladina, ki bi imela biti vzor lepote in moči je shujšana in slabotna. Kolena se ji tresejo, kot starim 70letnim ljudem. Njene persi so stisnjene, njene roke brez mesa. In taka mladina naj skerbi enkrat za razplodenje ljudstva, ki sama sebe komaj nosi. Le pogledjmo jo našo sedanjo mladino! Pokvarjena je na duhu in telesu. Ali ona je naša nada, — lepa nada to! Da je človeški rod vedno slabejši, to vidimo očitno pri naši mladini. Nikdar še ni šlo to poslabljenje urnejše od rok, kot ravno sedaj. Vir temu je iskati edino le v prezgodnosti.

So nekatere reči ki jih izve vsak, in jih mora tudi enkrat izvediti.

Ali ta enkrat ne sme priti tako zgodaj, če ne, je prezgodaj. Ta prezgodaj se pa ne da potem tako lahko popraviti. Navada je železna srajca. Ali kdor nevarnost ljubi, se v nji pogubi. Komur je ljub bled obraz, roke brez mesa in tresoča kolena, ta naj le dela tako naprej. V natori je to izverstno vravnano, da tak tako ne doživi mnogo let. Kdor pa ljubi življenje, komur so mar njegove dušne in telesne moči, naj se varuje nesramnosti. Bo videl, da je tako prav. Tako daleč je prišlo že pomehkuženje, da je oni, ki ni tako pomehkužen, celo smešen v obeh teh pomehkužencev. Naj bi šel še kdo, kakor nekdanj nemški pesnik Seume peš v Sirakuz, oj, kako bi se mu smejali. Čemú tudi, saj je železnica za to.

Ali je primerno to, da vodijo nekteri stariši svoje 10-, 12letne hčerke na javne plesce? Ne le, da ples škoduje mlademu telesu, tudi mravnost terpi mnogo pri tem. Pridejo na te plesse oficirji in škrici, ki bijejo tam boj za serca mladih gospodičin. Kako se ti prilizujejo dekletom, koliko lepega jim pripovedujejo, vsaki terdijo, da tako lepe ženske še niso videli celo življenje, vsako roté, da zna najboljše plesati i. t. d. Ženske pa verjemo, kaj bi ne, saj se prilizovanje tako dopade vsacemu. Drugi dan pa gredó te 10letne punce v šolo, in naj jih učitelj tam malo gerdo pogleda, takoj povihajo nos, češ, ta pa ne zna manire.

Ti prokleti svet. To je pa že odveč, to naj prenaša kdo drugi! Čemú so vse šolske reforme? Šolska odgoja stoji na domači. Domača je njena podlaga, njen temelj. Kdo pa zamore zidati visoko poslopje na slabi podlagi? Kako se zamore tedaj olikovati otrok v šoli, če ni podlage ali temelja oblike prinesel že od doma? — Domača odgoja naj bi se reformirala pred vsem. Ako želi država dobrih in verlih deržavljanov, naj jih odgojajo že v družini, t. j. naj skerbi, da stariši dobro odgojajo svoje otroke.

Kako daleč je že prišlo z našimi otroki, to nas uči najbolje sledeča zgodbica: „V Neusatz-u je dala neka mati svojemu sinu dve klobuti. To ga je tako razžalilo, da je mislil, da ne bo mogel prenašati, te sramote, ter je skočil v vodo“. — Čudo, da se večkrat kaj takega ne zgodi. Naši „gospodje smerkolini in smerkovke“ so jako občutljivi. Malo več lesa bi ne bilo slabo pri odgoji. Ne bojmo se, če tudi pokončamo ves les v naših gozdih za šibe, bo ga pozneje toliko manj treba za vislice.

Ako bomo hudobo izbijali in izbili že mladini, ne bomo slišali in brali v časopisih takih-le dogodkov, katerih je zdaj kot listja in trave. N. pr. se dostikrat bere: „Včeraj zvečer je vdaril France Robavs Janeza Potepina s planko tako močno po glavi, da je takoj mertev obležal“; ali: „v nedeljo je dregnil Jože Primojduševac Naceta Tepežnika z nožem v rebra, ker je plesal v kerčmi z njegovo ljubo“, ali pa: pretečeni torek je telebil Janez Terdoglavac Ožbeta Pasjeglavca s kladvom po buči, da

mu je izbil vse možgane iz nje“. — Kaj ne? to so prav lepe prigodbice, in delajo čast naši civilizaciji.

Znabiti bo kdo sodil iz teh imen, ktere sem navedel, da se taki čini zgode edino le na Kranjskem, kajti ta dežela je razvpita po celi Avstriji, da so njeni prebivalci surovi in neotesani. Ni res, gospoda moja. Še hujše surovosti se zgodé po družih deželah in še več jih je. Še celo oni Dunaj, iz katerega izhaja vsa omika avstrijska, oni Dunaj je živ izgled surovosti. Tu ni dneva, da bi ne razglasili časniki te ali one škandalne zgodbice, tu ali tam najdejo enega pobitega, zadavljenega, z odrezanim vratom ali razbito glavo. To vse kaže, da ni le treba kulture na Kranjskem, ampak tudi kje drugje, kjer je je, kakor mislijo nekteri, že dovolj. In kako se vedejo kulturonošci nasproti takim dogodkom? Priobčujejo jih neznansko obširno po listih, ter jih vedno zabelijo z napadi na celo prebivalstvo. Če se pri kakem žeganji zbijeta dva kmečka fantalina, takoj stoji to po časopisih, in spodaj je temeljita (?) „Betrachtung über die Rohheit der Bevölkerung“. Menda ti časnikarji ne beró nobenega vnanjega lista, v katerem so popisane enake surovosti po družih krajih. Z zabavljanjem na kranjske prebivalce jih gotovo ne bomo zboljšali, pač pa še bolj razjarili in še suroveje naredili. Zabavljanje ni na pravem mestu, ampak le poduk. Poduka pa ne dadó nikacega te zabavljiice, pa saj bi bil tudi odveč, ker ljudje niso zmožni nemškega jezika. Kakor se vidi tedaj, ti časnikarji ne bodo zboljšali ljudstva, in tudi kulturonošci ne, ki privandrajo iz neslovenskih pokrajin. Če ne bo iz naroda kaj móž, ki bodo smatrali v svojo nalogo, poblažiti ljudstvo, ter ga izomikati v njegovem jeziku, ter ga na podlagi tega storiti sposobnega za više cilje, — drugi ga ne bodo.

Kdor hoče kultivirati slovenski narod, ta naj ga podučuje ali z besedo ali po spisih, naj se poniža k njemu, naj govori z njim po domače, po slovensko, tako da ga bode razumel vsak otrok, naj mu pokaže nasledke, ki izhajajo iz priljudnega obnašanja in lepega ravnanja. Slovenski narod je verl, sposoben za dobre vtise, ktere rad sprejema, ako mu jih podeli kdo iz dobrega namena in v lepi obliki. Ali ne le v lepi obliki naj se mu daje poduk, tudi v taki obliki se mu mora dajati, da ga zamore prebaviti in svojemu duhu v večno last podeliti. Olikanega Slovenca bi imeli radi, ali nikdo ne stori nič za njegovo oliko.

Ako so tudi moje besede bob v steno, nič ne dé. Povedal sem jih z dobrim namenom; kdor jih sprejme ta ne bode slabo vozil. Ako se jim kdo posmehuje, tudi nič ne dé. Jaz pišem te pogovore za one, od kterih sem prepričan, da potrebujejo poduka. In ako bodem pripomogel kaj ž njimi k duševnem napredku slovenskega naroda, ako mu le tudi od daleč pokažem pravo pot, po kateri naj hodi, da bode imel korist in srečo, potem je dosežen moj namen.

Kar je jako važno, se ne sme prezreti, namreč, da se ne zanemarija telesni razvoj človeka, kateremu se pomaga k duševnemu razvitku. Vedno je treba imeti pred očmi pravilo, da le v zdravem telesu biva zdrava, duša. In ako je tudi dokazano, da se z mnogim študiranjem poveča teža možganov, ako pa oslabi truplo, kaj pomaga to. Ako je tudi civilizacija vzela človeku mnogo moči, treba je vsaj skušati, mu ohraniti te, kar jih še ima. Pač je vpeljana telovadba po šolah in pri vojacih; ali ta ni skoro čisto nič. Ko bi bilo po šolah vsaj toliko ur odločenih telovadbi, kolikor jih je drugim predmetom, bi imela ta naprava že kaj pomena; ali ena ali dve uri na teden so prava ironija za razvitek telesnih moči.

Čimbolj pomehkužen je kdo, tem bolj cenjen je. To je že tako v času, v katerem gospodarijo pokvečeni judje, ki bi najraje pokvarili in pokončali ves svet, kateri bi bil potem njihov, in da bi na njem ustanovili nov „rajh“ Judejo z imenom, kterega že niso imeli, od kar so jim ga pokončali Rimljani.

P o ž e n č a n.

Bil je Ravnikar tih, pohleven človek, rad sam; slinil se pri viših ni nikjer, kakor se mnogi pri duhovskih in deželskih gospodih. Vsi taki so mu bili zoperni, in kako zeló, razodeva l. 1858 št. 32 v pesmi :

Lizuni.

Gospodičine in Vile
V hostah so Rozaljke bile,
So slovele krog in krog;
Peti so, vabiti znale;
Kogar pa so pretantale,
Po njem je b'lo, smil' se Bog! —

Kar Rozaljke b'le v povesti,
Od lizunov smo si v svesti,
Kdar sterdéno govore;
Delajo se lepe, brate,
Mot'jo reve in bogate,
Z sladkim strupom jih moré.

Rožice sadé strupene,
Milost' nimajo nobene,
So še huž' kot pisan gad.
Pravo znajo počerniti,
Greh u čeden plajšč zaviti,
Na oči podplate djat'.

Lizec drug je sam'ga vraga,
Ino sladka skorja draga,
Ki kupiti je za med.
Vkanjen ga želi prodati
Tud za samo cestno blato,
Kar mogoče toljko pred.

Silna je lizunov truma;
Svet pripravljajo iz uma,
Mojstri množih so nezgod.
Niso kot Rozaljke v hosti;
V gradih, mestih so pogosti,
Tü se gñjezdí njihov rod.

Z Bogom! kliče prijatelj prijatelju l. 40 v pesmici, kjer opeva Poženčan: „Radovičevó slovó od Želeta!“ — in l. 1859 št. 10 se opisuje: „Prehudi oče“ ter v poslednjem razstavku kaže preterdega gospodarjenja vspeh: